

VU Research Portal

Actuele ontwikkelingen in alimentatiestelsels van vier landen

Spalter, N.D.

published in

Tijdschrift voor familie- en jeugdrecht
2008

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Spalter, N. D. (2008). Actuele ontwikkelingen in alimentatiestelsels van vier landen. *Tijdschrift voor familie- en jeugdrecht*, 12, 303-305.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Actuele ontwikkelingen in alimentatiestelsels van vier landen

114

Mr. N.D. Spalter¹

De *Europäische Rechtsakademie* (ERA) heeft in september te Trier een tweedaagse conferentie georganiseerd over actuele ontwikkelingen in het Europees familie- en erfrecht. Het zwaartepunt van dit seminar lag bij het alimentatierecht. In deze bijdrage zal kort worden ingegaan op de ontwikkelingen op het gebied van het materiële alimentatierecht van vier verschillende landen. Zowel op het terrein van de kinderalimentatie alsook wat betreft de partneralimentatie bestaan grote verschillen.

1. Inleiding

Op 25 en 26 september 2008 organiseerde de Europese Rechtsakademie (ERA) te Trier haar jaarlijkse conferentie op het gebied van het familierecht, met als titel: *Current Developments in European Family Law and Law of Succession. With a Focus on Maintenance*. Tijdens de conferentie kwamen de actuele ontwikkelingen van het internationale en het materiële alimentatierecht aan bod. Het werd duidelijk dat de unificatie van de IPR-regels nog enige tijd op zich laat wachten. De verschillen tussen de materieelrechtelijke stelsels binnen Europa zijn groot en daarom is het gevaar van *forum shopping* in grensoverschrijdende alimentatiezaken nog altijd aanwezig.

Gezien de beperkte omvang van dit verslag zal slechts een beknopt overzicht worden gegeven van de ontwikkelingen in het

materiële alimentatierecht van *Duitsland* en drie andere door de ERA geselecteerde Europese landen, te weten: *Turkije*, *Polen* en *Rusland*.² Het merendeel van de *Duitse* migranten is namelijk uit deze landen afkomstig. Het doel van de bespreking van het alimentatierecht van deze vier landen tijdens het seminar was erop gericht vast te stellen in hoeverre *forum shopping* al dan niet loont.

In de vier landen hebben zich de afgelopen jaren deels ingrijpende veranderingen in het alimentatierecht voorgedaan. In *Rusland* is in 1996 een nieuw familiewetboek ingevoerd.³ Herziening van het *Turkse* Burgerlijk Wetboek volgde in 2002.⁴ Op 1 januari 2008 kreeg *Duitsland* een nieuw alimentatierecht en in *Polen* geldt per 1 oktober 2008 een nieuwe regeling op het gebied van alimentatierecht.

2. Ontwikkelingen op het gebied van kinderalimentatie

De actuele ontwikkelingen op het gebied van kinderalimentatie lijken in alle vier rechtstelsels met elkaar gemeen te hebben dat zij allen trachten om de positie van de kinderen van gescheiden ouders te versterken. De wijzen waarop dit is geprobeerd, zijn echter geheel verschillend. Sinds de invoering van het nieuwe familierecht in *Rusland* is het mogelijk dat partijen onderling afspraken over kinderalimentatie maken.⁵ Deze afspraken worden niet door de rechter gecontro-

leerd, omdat partijen slechts het bedrag van de alimentatie kunnen verhogen ten opzichte van de vaste wettelijke normen die zijn voorgeschreven voor standaardgevallen. De gemaakte afspraken worden echter wel gecontroleerd door de notaris, die vervolgens de overeenkomst formaliseert. Het kind heeft naar het nieuwe *Russische* recht een bijzonder sterke positie bij de totstandkoming van de alimentatieovereenkomst. Het kind is namelijk altijd partij bij dergelijke overeenkomsten. Een kind onder de veertien jaar wordt daarbij vertegenwoordigd door de verzorgende ouder en een kind boven de veertien jaar sluit zelf de overeenkomst met de alimentatieplichtige ouder. Kinderen tussen de veertien en achttien jaar zijn echter niet volledig handelingsbekwaam: daarom moet de verzorgende ouder met de kinderalimentatieovereenkomst instemmen en deze medeondertekenen (art. 99 Familiewetboek 1995 en art. 26 Burgerlijk Wetboek). Deze regeling zorgt er dus voor dat kinderen daadwerkelijk bij het maken van kinderalimentatieafspraken worden betrokken.

Polen heeft voor een geheel andere weg gekozen om de positie van kinderen na echtscheiding te verbeteren. De *Poolse* wetgever heeft in 2008 geprobeerd het bestaansminimum van kinderen na echtscheiding te waarborgen door een alimentatiefonds in het leven te roepen. Uit dit alimentatiefonds kunnen gelden

1. Mr. N.D. Spalter is werkzaam aan de Vrije Universiteit Amsterdam en verricht promotieonderzoek naar de grondslagen van partneralimentatie.

worden uitgekeerd aan een kind wiens alimentatieplichtige ouder zijn kinderalimentatieverplichting niet nakomt. De staatsbijdrage is maximaal 500 zloty per maand (ongeveer €133). De vereisten om voor deze bijdrage in aanmerking te komen, zijn: a) het kind is niet ouder dan 18 jaar, of 25 jaar indien het nog studeert; b) het gezinsinkomen per hoofd is hoogstens 750 zloty per maand (ongeveer €193); c) een alimentatiebeschikking van de familierechter. Deze recente ontwikkeling in het alimentatierecht is eigenlijk voor *Polen* niet nieuw, een dergelijk alimentatiefonds bestond daar namelijk ook al in de communistische periode.

Het nieuwe *Duitse* alimentatierecht van 2008 heeft getracht de positie van kinderen na echtscheiding te verbeteren door kinderalimentatie voorrang te geven boven alle andere onderhoudsverplichtingen (§ 1609 BGB). Wanneer de alimentatieplichtige onvoldoende draagkracht heeft om in de behoefte van zowel het kind als de ex-echtgenoot te voorzien, dan heeft het kind dus voorrang op de (ex-)echtgenoot. Daarnaast zijn maatregelen genomen om het welzijn van kinderen na echtscheiding te bevorderen door in de wet de zogenaamde 'verzorgingsalimentatie' te handhaven. Deze verzorgingsalimentatie houdt in dat de ouder die het kind verzorgt, aanspraak kan maken op een onderhoudsuitkering van de ex-partner gedurende de eerste drie levensjaren van het kind.⁶ Hoewel de duur van de verzorgingsalimentatie ten opzichte van het oude recht is ingekort,⁷ heeft de regeling wel een groter bereik gekregen. Volgens een recent arrest van het *Bundesverfassungsgericht* geldt deze regeling ook voor verzorgende ouders die niet gehuwd zijn geweest (§ 1615 I Abs. 1 en 3 BGB). Met andere woorden, de niet tijdens het huwelijk geboren kinderen kunnen door deze aanpassing nu ook de eerste drie jaren na hun geboorte profiteren van volledige verzor-

ging en aandacht van hun verzorgende ouder, omdat deze niet gedwongen is om te werken.⁸

In het nieuwe *Turkse* Burgerlijk Wetboek wordt het welzijn van kinderen na echtscheiding op zodanige wijze gewaarborgd dat een ouder die slechts beperkt draagkrachtig is, moeilijk onder zijn onderhoudsplicht kan uitkomen (art. 182 Turks Burgerlijk Wetboek). Alleen in zeer beperkte uitzonderingsgevallen wordt rekening gehouden met schulden ter vermindering van de draagkracht. De alimentatieplicht moet sowieso over een langere periode worden uitgesmeerd, zodat de alimentatieplichtige ouder aan het einde van die periode wel aan zijn gehele alimentatieplicht heeft voldaan, maar in maandelijks lagere termijnen.

3. Ontwikkelingen op het gebied van partneralimentatie

Naast ontwikkelingen op het gebied van kinderalimentatie hebben zich in de besproken landen ook belangrijke ontwikkelingen voorgedaan op het terrein van partneralimentatie. De alimentatiestelsels van *Duitsland*, *Turkije*, *Polen* en *Rusland* vertonen naast bepaalde overeenkomsten ook aanzienlijke verschillen. De recente veranderingen hebben de rechtstelsels echter niet dichter bij elkaar gebracht.

In *Rusland* is de Staat primair, en de gewezen echtgenoot pas in tweede instantie verantwoordelijk voor het levensonderhoud van de behoeftige ex-partner. Zo kan pas om partneralimentatie worden verzocht indien de behoeftige ex-echtgenoot eerst aanspraak heeft gemaakt op alle sociale zekerheidsuitkeringen waar hij of zij voor in aanmerking komt. Hoe anders is dit bijvoorbeeld in *Turkije*, daar bestaan dergelijke uitkeringen gewoonweg niet.

Ook de voorwaarden die aan toekenning van partneralimentatie worden gesteld, zijn in bovenge-

noemde landen zeer verschillend. In *Rusland* kan bijvoorbeeld slechts partneralimentatie worden verkregen door een ex-echtgenoot die niet in staat is om te werken. De arbeidsongeschiktheid moet voor of binnen een jaar na de echtscheiding intreden, tenzij een gewezen echtgenoot binnen vijf jaar na de scheiding de pensioengerechtigde leeftijd bereikt. Een uitzondering op de regel dat slechts een arbeidsongeschikte ex-echtgenoot alimentatie kan verkrijgen, is dat ook een ex-echtgenoot alimentatiegerechtigd is tijdens zwangerschap of omdat hij of zij de zorg heeft over een gezamenlijk kind onder de drie jaar of een gehandicapt kind.⁹ Door deze voorwaarden kan in *Rusland* niet snel partneralimentatie worden verkregen. Daarbij dient echter wel in ogenschouw te worden genomen dat dit restrictieve karakter van het *Russische* partneralimentatierecht een uitvloeisel is van politieke en sociale omstandigheden. In *Rusland* is het al drie generaties lang gebruikelijk

2. Daarbij wordt gebruikgemaakt van de volgende presentaties (in volgorde van de genoemde landen): 'Aktuelle Entwicklungen im deutschen Unterhaltsrecht', van dr. S. Motzer; 'Aktuelle Entwicklungen im türkischen Unterhaltsrecht', van mr. Z. Turan Schneiders; 'Current Developments in European Family Law and Law of Succession. With a Focus on Maintenance' van mr. M. Bialecki en 'Russian Maintenance Law', van prof. dr. M.v. Antokolskaia.

3. Het nieuwe Russische familierecht is in werking getreden op 1 maart 1996.

4. Het nieuwe Turkse Burgerlijk Wetboek heeft werking vanaf 1 januari 2002.

5. Deze nieuwe regeling lijkt een groot succes: 30% van de kinderalimentatiezaken wordt buitengerechtelijk afgewikkeld.

6. Deze verzorgingsalimentatie kan eventueel worden verlengd.

7. In het oude recht kon de verzorgende ouder door het in de rechtspraak ontwikkelde 'Altersphasenmodell' in de regel aanspraak maken op verzorgingsalimentatie voor de eerste acht levensjaren van een kind.

8. BVerfG, 16 juli 2008. Het BVerfG oordeelde dat de nieuwe wetgeving in strijd was met de Grondwet (art. 6 lid 5, verbod discriminatie tussen kinderen geboren uit huwelijk en niet uit huwelijk geboren kinderen), omdat kinderen niet geboren uit huwelijk werden benadeeld op het punt van ouderlijke aandacht en verzorging.

9. Deze laatste uitzondering is met het nieuwe familierecht in 1995 ingevoerd.

dat vrouwen *fulltime* werken, in tegenstelling tot wat gebruikelijk is in *Duitsland* en *Turkije*.¹⁰

In *Turkije* kan aan een voormalige echtgenoot slechts alimentatie worden toegewezen indien hij of zij geen grotere schuld heeft aan de echtscheiding dan zijn of haar ex-partner (art. 175 Turks Burgerlijk Wetboek). Deze schuldvraag speelt overigens ook een rol in *Polen*, in afwijking van *Rusland* en *Duitsland* waar schuld al lange tijd uit het alimentatierecht is verbannen. Een andere belangrijke beperkende voorwaarde in het *Turkse* recht is dat partneralimentatie slechts kan worden verzocht binnen één jaar nadat de rechterlijke beslissing tot ontbinding van het huwelijk onherroepelijk is geworden (art. 178 Turks Burgerlijk Wetboek).

De *hoogte* van partneralimentatie waarop een behoeftige ex-echtgenoot aanspraak kan maken, is ook geheel verschillend in bovengenoemde landen. Zo gaat *Rusland* bij het bepalen van de omvang van de behoefte uit van het bestaansminimum, terwijl *Turkse* rechters van oordeel zijn dat de behoefte niet slechts het 'pure noodonderhoud in de zin van bestaansminimum' omvat.¹¹ In *Duitsland* is de levensstandaard tijdens het huwelijk maatgevend bij de vaststelling van de hoogte.

Een noemenswaardige nieuwe wending is ook waarneembaar in de discussie rond de *grondslag* van partneralimentatie in *Duitsland*. De vraag *waarom* de gewezen echtgenoot verantwoordelijk is voor het levensonderhoud van zijn behoeftige ex-partner, wordt in de *Duitse* literatuur en rechtspraak steeds vaker beantwoord met een verwijzing naar de grondslag huwelijksgelateerde vermindering van de verdien-capaciteit. Met deze grondslag wordt bedoeld dat de ex-echtgenoot die door het huwelijk nadelige gevolgen in zijn of haar verdien-capaciteit heeft ondervonden, doordat hij of zij bijvoorbeeld zorgtaken en huishoudelijke taken op zich heeft genomen, hiervoor na echtscheiding dient te worden gecompenseerd. In het kader van de totstandkoming van het nieuwe *Duitse* alimentatierecht van 2008 werd duidelijk dat deze grondslag terrein had gewonnen ten koste van de van oudsher geldende grondslag voortdurende solidariteit. Deze laatste grondslag is ruimer en houdt in dat de huwelijkse solidariteit de echtscheiding overleeft. Dit brengt met zich mee dat ex-echtgenoten ook na scheiding verantwoordelijk zijn voor elkaars welzijn. In *Duitsland* wordt wel gedacht dat een behoeftige ex-echtgenoot enkel aanspraak kan maken op partneralimentatie zolang de hu-

welijksgelateerde nadelen hun werking nog niet hebben verloren. Hetzelfde geldt voor *Turkije*, want ook daar moeten behoeftige ex-echtgenoten aantonen dat zij door het huwelijk geen verdien-capaciteit hebben en dat zij niet over mogelijkheden beschikken om dit weer te verkrijgen. In *Rusland* wordt de grondslag daarentegen nog wel uitsluitend gezocht in de voortdurende solidariteit. Deze solidariteit is echter wel in tijd gelimiteerd. Het onvermogen van de behoeftige echtgenoot om te werken hoeft geen causaal verband met het huwelijk te hebben; zoals hierboven is besproken is slechts de periode tussen het onvermogen en de echtscheiding van belang. Men gaat er namelijk vanuit dat de solidariteit tussen gewezen echtgenoten in de loop van de tijd, dat wil zeggen na één of vijf jaar, verdwijnt.

4. Ter afsluiting

Het blijkt dat alimentatiestelsels van *Duitsland*, *Turkije*, *Polen* en *Rusland* grote verschillen vertonen. Dit heeft tot gevolg dat de uitkomst van een grensoverschrijdende alimentatiezaak geheel verschillend kan zijn naar gelang de regels van het toepasselijke recht. *Forum shopping* in alimentatiezaken is daarom nog altijd de moeite waard.

10. Het percentage vrouwen dat alimentatiegerechtigd is, is in de meeste landen veruit het hoogste.

11. Over de vraag wat dan wel onder behoefte dient te worden verstaan, wordt door *Turkse* rechters geheel verschillend geoordeeld.